

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ"
(СПЕЦКУРС)**

**для студентів напряму підготовки
6.030501 "Економічна теорія"
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії.
Протокол № 3 від 02.12.2012 р.

Укладач Бережна Н. І.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Політична економія"
(спецкурс) для студентів напряму підготовки 6.030501 "Економічна
теорія" денної форми навчання / укл. Н. І. Бережна. – Х. : Вид.
ХНЕУ, 2013. – 44 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й
темами, кваліфікаційні вимоги до студентів, вміщено плани лекцій і семінарських
занять, матеріал щодо закріплення знань, систему поточного і підсумкового
контролю знань.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030501 "Економічна теорія"
денної форми навчання.

Вступ

Вивчення економіки на першому курсі починається у першому семестрі з опанування теоретичних основ економіки – політичної економії. Політекономія сприяє формуванню економічного складу мислення, є основою, базою для опанування іншими економічними дисциплінами. Для поглиблення теоретичних знань з економіки у другому семестрі вивчається спецкурс з політичної економії.

Метою викладання навчальної дисципліни "Політична економія" (спецкурс) є формування логіки сучасного економічного мислення і економічної культури, адекватних умовам ринкових відносин, опанування студентами базових методів аналізу економічних процесів, вмінь приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, які пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю.

Завданнями навчальної дисципліни є: поглиблення знань з політичної економії як науки; аналіз закономірностей сучасного розвитку ринкової економіки, в тому числі на прикладі України та інших країн світу; пізнання закономірностей сучасного розвитку світового господарства та місця в ньому України.

Об'єкт навчальної дисципліни – дослідження проблем сучасного розвитку економічних систем.

Предмет – економічні закони, категорії, поняття, виробничі відносини на сучасному етапі розвитку економічних систем.

Навчальна дисципліна "Політична економія" (спецкурс) розрахована на комплексне вивчення теоретичного матеріалу навчальної дисципліни на лекціях, відпрацьовування теоретичних питань на семінарських заняттях, а також самостійне вивчення матеріалу. Для успішного вивчення матеріалу студенту необхідно користуватися підручниками, текстами лекцій, вправами з навчальної дисципліни, підготовленими кафедрою політичної економії.

Логіка і структура навчальної дисципліни та передбачені цією програмою методи її вивчення дають можливість студентам засвоїти необхідний обсяг науково-теоретичних знань, що обумовить можливість цілісного сприйняття процесу функціонування сучасної економіки на національному і загальносвітовому рівнях.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

Структура програми навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних ECTS – 5; у тому числі: змістовних модулів – 2; самостійна робота. Курсова робота	Галузь знань 0305 "Економіка та підприємництво"	Нормативна. Рік підготовки: 1. Семестр: 2
Кількість годин: усього – 180; за змістовними модулями: модуль 1 – 81 година; модуль 2 – 99 годин	Назва напрямку підготовки: 6.03050 "Економічна теорія"	Лекції: кількість годин – 34. Семінарські: кількість годин – 34. Самостійна робота: кількість годин – 98. Консультації – 10 годин; Іспит – 4 години
Кількість тижнів викладання дисципліни: 17. Кількість годин на тиждень – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Вид контролю: іспит

Робоча програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до вимог галузевого стандарту вищої освіти МОН України на базі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, розробленої Науково-методичною комісією з економіки і підприємництва Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

У результаті вивчення навчальної дисципліни "Політична економія" (спецкурс) студент повинен володіти такими **емпіричними та теоретичними знаннями**:

- основних категорій й понять дисципліни;
- методологічних основ розвитку економічних систем;
- трансформації відносин власності;
- закономірностей сучасного розвитку товарно-грошових відносин;
- особливостей функціонування галузевих капіталів;

- методів та інструментів державного регулювання економіки;
- основних особливостей міжнародних економічних відносин.

У процесі вивчення навчальної дисципліни в студентів повинні сформуватися такі **компетентності**:

- здібність використовувати знання у проблемних ситуаціях, у формуванні визначень;
- робити наукові узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві трансформаційним процесам у національній економіці;
- оцінювати прибутковість промисловість, торгових та аграрних підприємств;
- здатність аналізувати соціально-економічні наслідки урядових рішень, що впроваджуються в життя.

Ступінь опанування переліченими компетентностями визначається за допомогою Національної рамки кваліфікації. Опис кваліфікаційного рівня студентів щодо вивчення дисципліни наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Опис кваліфікаційного рівня бакалавр

Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
Знання основних економічних законів, категорій й понять дисципліни; загальнотеоретичних закономірностей розвитку сучасних моделей розвитку економічних систем; закономірностей функціонування галузевих капіталів; основних видів державної політики й сучасних міжнародних економічних відносин	Мислити творчо, діалектично; вивчати та оцінювати стан соціально-економічних відносин на підприємстві, в окремій галузі, на рівні суспільства; порівнювати та об'єктивно оцінювати різні системи соціально-економічних відносин, їх переваги та недоліки; використовувати знання при рішенні задач, проблемних питань і завдань; досліджувати соціально-економічні процеси і явища	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію; здатність до групової взаємодії при рішенні проблем	Управління комплексними діями. Здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності. Самостійне прийняття рішень у непередбачуваних умовах

У процесі навчання студенти набувають необхідних знань під час лекційних занять і виконуючи практичні завдання. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна навчально-дослідна робота студентів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Перед початком вивчення навчальної дисципліни кожний студент повинен ознайомитися з програмою навчальної дисципліни й формами організації навчання, усіма видами контролю й оцінювання навчального процесу.

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни здійснюється у таких формах: лекційне, семінарське заняття; самостійна робота студентів; контрольні завдання.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовної й ґрунтовної обробки навчальних модулів. Тематичний план навчальної дисципліни складається із двох модулів. Навчальний модуль – це відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно поєднує її навчальні елементи за змістом і взаємозв'язками.

Тематичний план навчальної дисципліни складається із двох модулів, поданих у табл. 3.

Таблиця 3

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

	Теми	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Консультації	Іспит і консультація	Усього
	1	2	3	4	5	6	7
Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки							
1	Сучасні підходи до визначення предмета політичної економії	2	2	7			11
2	Сучасні моделі розвитку економічних систем	2	2	7			11
3	Реформування відносин власності	2	2	7			11
4	Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах	4	2	7			13
5	Проблеми зайнятості та заробітної плати у сучасній економіці	2	2	7			11

1	2	3	4	5	6	7	8
6	Ринок та його інфраструктура	2	2	7			11
7	Процес накопичення капіталу. Монополії	2	4	7			13
	Усього годин за модулем	16	16	49			81
Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу							
8	Промисловий капітал та закономірності його обороту	2	2	6			10
9	Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку	2	2	6			10
10	Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку	2	2	6			10
11	Торговий капітал та проблеми його функціонування в сучасній економіці	2	2	6			10
12	Аграрні відносини та проблеми їх розвитку	2	2	6			10
13	Роль та функції держави в сучасних умовах	2	2	6			10
14	Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання	2	2	6			10
15	Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства	4	4	7			15
	Усього годин за модулем	18	18	49	10	4	99
	Усього	34	34	98	10	4	180

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки

Тема 1. Сучасні підходи до визначення предмета політичної економії

Визначення предмета політичної економії в процесі розвитку економічної думки. Нова парадигма політичної економії. Сучасні визначення предмета політекономії.

Сучасні методи політичної економії. Функції політекономії. Роль та місце політичної економії у формуванні економічної політики.

Тема 2. Сучасні моделі розвитку економічних систем

Сутність та структура економічної системи. Класифікація економічних систем за різними ознаками. Преваги та недоліки сучасної змішаної економіки. Сучасні моделі змішаної економічної системи: німецька, американська, японська, інші. Формування української моделі економічної системи.

Тема 3. Реформування відносин власності

Власність як економічна категорія. Типи і форми власності. Необхідність реформування власності в умовах переходу до ринку. Роздержавлення та приватизація: цілі, сутність, напрями, наслідки. Проблеми реформування власності в Україні і в інших країнах світу.

Тема 4. Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах

Економічні теорії про вартість товару: теорія трудової вартості, теорія "трьох факторів", теорія граничної корисності. Особливості дії закону вартості.

Види грошей. Особливості сучасних грошей. Функції грошей. Рівняння обміну Фішера. Закон грошового обігу. Особливості грошового обігу в Україні. Сучасна грошова система.

Інфляція, її особливості у сучасній економіці.

Тема 5. Проблеми зайнятості та заробітної плати у сучасній економіці

Сучасні форми та системи заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата та зв'язок із вартістю робочої сили.

Проблеми зайнятості та безробіття у сучасних умовах.

Особливості безробіття в Україні та інших країнах світу. Необхідність державного регулювання зайнятості.

Тема 6. Ринок та його інфраструктура

Сутність, види та функції сучасного ринку. Закон попиту та закон пропозиції. Нецінові фактори попиту і пропозиції. Ціна товару: сутність,

види, фактори, що на неї впливають. Особливості ринкових відносин в Україні.

Необхідність, сутність, види та функції підприємництва.

Інфраструктура ринку та її складові. Фондові та товарні біржі, біржі праці, інші.

Тема 7. Процес накопичення капіталу. Монополії

Діалектика зв'язку товару, грошей та капіталу. Сутність, види, форми капіталу. Концентрація та централізація капіталу. Процес накопичення капіталу. Валові та чисті інвестиції. Монополії та їх роль у сучасній економіці. Транснаціональні (ТНК) та багатонаціональні корпорації (МНК). Антимонопольне законодавство в світі та Україні.

Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 8. Промисловий капітал та закономірності його обороту

Підприємство: сутність, функції, види, роль у ринковій економіці. Сучасні види підприємств: приватні, акціонерні товариства, холдинги, інші.

Промисловий капітал, його кругообіг та обіг. Час обороту капіталу та показники обороту. Основний та оборотний капітал. Політика прискореної амортизації. Проблеми функціонування промислового капіталу.

Тема 9. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку

Сучасні теорії витрат виробництва. Сучасна класифікація витрат. Види витрат виробництва та проблема їх зменшення. Практична значущість різних видів витрат виробництва. Собівартість товару і його структура.

Види, сутність та функції прибутку. Норма прибутку. Фактори, які впливають на норму прибутку. Практична значущість різних видів прибутку. Проблеми отримання прибутку в Україні та інших країнах світу.

Тема 10. Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку

Лихварський та позичковий капітал. Особливості руху позичкового капіталу у сучасній економіці. Особливості кредитних відносин у сучасних умовах. Сучасні банки та їхній прибуток.

Тема 11. Торговий капітал та проблеми його функціонування в сучасній економіці

Купецький та торговий капітали. Сучасний торговий капітал. Торговий прибуток і механізм його отримання. Чисті та додаткові витрати обігу. Сучасні види та форми торгівлі у світі. Проблеми розвитку торгівлі в Україні та інших країнах світу.

Тема 12. Аграрні відносини та проблеми їх розвитку

Специфіка аграрних відносин. Проблеми формування аграрних відносин в Україні та інших країнах світу. Рентні відносини. Ціна землі. Проблеми формування агропромислового комплексу.

Тема 13. Роль та функції держави в сучасних умовах

Зміна ролі держави у сучасній економіці. Економічні функції держави. Сутність, цілі, важелі (інструментарії) та основні напрями регулювання економіки.

Проблеми регулювання економіки в Україні та інших країнах світу.

Тема 14. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання

Процес виробництва та відтворення. Суспільне відтворення та його види: просте, розширене та звужене відтворення.

Умови реалізації суспільного продукту при простому і розширеному відтворенні. Проблеми економічного зростання у сучасних країнах світу.

Тема 15. Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства

Особливості сучасного етапу розвитку світового господарства. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу та Україна.

Міжнародна торгівля на початку XXI століття, її роль, форми та тенденції. Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка, особливості, наслідки.

Міжнародні валютно-фінансові відносини. Етапи розвитку світової валютної системи. Особливості сучасного етапу розвитку валютної системи.

Міграція робочої сили у сучасному світі. Науково-технічне співробітництво, спільне спорудження об'єктів, інші форми міжнародних відносин.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки

Тема 1. Сучасні підходи до визначення предмета політичної економії

- 1.1. Сучасна парадигма політичної економії.
- 1.2. Новітні підходи до визначення предмета політичної економії.
- 1.3. Методи та функції політичної економії.
- 1.4. Політична економія та економічна політика.

Література: [1 – 3; 7; 8; 12; 18; 24; 26].

Тема 2. Сучасні моделі розвитку економічних систем

2.1. Сутність і структура економічної системи. Класифікація економічних систем за різними ознаками. Преваги та недоліки сучасної змішаної економіки.

2.2. Сучасні моделі змішаної економічної системи: німецька, американська, японська, інші.

2.3. Проблеми формування української моделі економічної системи.

Література: [1; 2; 4; 8; 10 – 12; 18; 24; 26].

Тема 3. Реформування відносин власності

3.1 Власність як економічна категорія. Типи і форми власності.

3.2 Необхідність реформування власності в умовах переходу до ринку. Роздержавлення та приватизація: цілі, сутність, напрями, наслідки.

3.3 Проблеми реформування власності в Україні.

Література: [1; 2; 5; 8; 9 – 12; 14; 18; 20; 24; 27; 28].

Тема 4. Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах

4.1. Економічні теорії про вартість товару: теорія трудової вартості, теорія "трьох факторів", теорія граничної корисності. Особливості дії закону вартості.

4.2. Види грошей. Особливості сучасних грошей. Функції грошей. Рівняння обміну Фішера. Закон грошового обігу. Особливості грошового обігу в Україні та інших країнах світу. Сучасна грошова система.

4.3. Інфляція, її особливості у сучасній економіці.

Література: [1; 2; 5; 8 – 12; 16; 18; 20; 24; 27; 28].

Тема 5. Проблеми зайнятості та заробітної плати у сучасній економіці

5.1. Сучасні форми та системи заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата та зв'язок із вартістю робочої сили.

5.2. Проблеми зайнятості та безробіття у сучасних умовах.

5.3. Особливості безробіття в Україні та інших країнах світу. Необхідність державного регулювання зайнятості.

Література: [1; 2; 5; 7 – 12; 16; 18; 20; 24; 27; 29].

Тема 6. Ринок та його інфраструктура

6.1. Сутність, види та функції сучасного ринку. Закон попиту та закон пропозиції. Нецінові фактори попиту і пропозиції. Ціна товару: сутність, види, фактори, що на неї впливають. Особливості ринкових відносин в Україні та інших країнах світу.

6.2. Необхідність, сутність, види та функції підприємництва.

6.3. Інфраструктура ринку та її складові. Фондові та товарні біржі, біржі праці, інші.

Література: [1 – 3; 5 – 12; 16; 18; 20; 24; 27; 29].

Тема 7. Процес накопичення капіталу. Монополії

7.1. Діалектика зв'язку товару, грошей та капіталу. Сутність, види, форми капіталу.

7.2. Концентрація та централізація капіталу. Процес накопичення капіталу. Валові та чисті інвестиції.

7.3. Монополії та їх роль у сучасній економіці. Транснаціональні (ТНК) та багатонаціональні корпорації (МНК). Антимонопольне законодавство в Україні та інших країнах світу.

Література: [1; 2; 7 – 12; 19; 20; 24; 27; 29].

Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 8. Промисловий капітал та закономірності його обороту

8.1. Підприємство: сутність, функції, види, роль у ринковій економіці. Сучасні види підприємств: приватні, акціонерні товариства, холдинги, інші.

8.2. Промисловий капітал, його кругообіг та обіг. Час обороту капіталу та показники обороту. Основний та оборотний капітал. Політика прискореної амортизації.

8.3. Проблеми функціонування промислового капіталу в Україні.

Література: [1; 2; 5; 7 – 12; 19; 20; 22; 24; 27].

Тема 9. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку

9.1. Сучасні теорії витрат виробництва. Сучасна класифікація витрат. Види витрат виробництва та проблема їх зменшення.

9.2. Практична значущість різних видів витрат виробництва. Собівартість товару і його структура.

9.3. Види, сутність та функції прибутку. Норма прибутку. Фактори, які впливають на норму прибутку.

9.4. Практична значущість різних видів прибутку. Проблеми отримання прибутку в Україні та інших країнах світу.

Література: [2; 5 – 12; 18; 20; 22 – 24; 27].

Тема 10. Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку

10.1. Лихварський та позичковий капітал. Особливості руху позичкового капіталу у сучасній економіці.

10.2. Особливості кредитних відносин у сучасних умовах. Кредитні відносини в Україні.

10.3. Сучасні банки та їхній прибуток. Банки в Україні.

Література: [1; 5 – 12; 18; 20; 24; 27].

Тема 11. Торговий капітал та проблеми його функціонування в сучасній економіці

11.1. Купецький та торговий капітал. Сучасний торговий капітал.

11.2. Торговий прибуток і механізм його отримання. Чисті і додаткові витрати обігу.

11.3. Сучасні види та форми торгівлі в світі. Проблеми розвитку торгівлі в Україні та інших країнах світу.

Література: [2; 3; 5 – 11; 18; 20; 24; 25; 27].

Тема 12. Аграрні відносини та проблеми їх розвитку

12.1. Специфіка аграрних відносин на сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу.

12.2. Проблеми формування аграрних відносин в Україні та інших країнах світу. Рентні відносини. Ціна землі.

12.3. Необхідність і закономірність формування агропромислового комплексу.

Література: [1 – 3; 5; 7 – 9; 11; 12; 18; 20; 24; 27].

Тема 13. Роль та функції держави в сучасних умовах

13.1. Зміна ролі держави у сучасній економіці. Економічні функції держави.

13.2. Сутність, цілі, важелі (інструментарії) та основні напрями регулювання економіки.

13.3. Проблеми регулювання економіки в Україні.

Література: [1; 7 – 13; 15; 18; 20; 24; 27].

Тема 14. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання

14.1. Процес виробництва та відтворення. Суспільне відтворення та його види: просте, розширене та звужене відтворення.

14.2. Умови реалізації суспільного продукту при простому і розширеному відтворенні.

14.3. Проблеми економічного зростання у сучасних країнах світу.

Література: [1; 2; 5; 7 – 10; 13; 15; 17; 24; 27].

Тема 15. Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства

15.1. Особливості сучасного етапу розвитку світового господарства. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу та Україна.

15.2. Міжнародна торгівля на початку XXI століття, її роль, форми та тенденції. Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка, особливості, наслідки.

15.3. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Етапи розвитку світової валютної системи. Особливості сучасного етапу розвитку валютної системи.

15.4. Міграція робочої сили у сучасному світі. Науково-технічне співробітництво, спільне спорудження об'єктів, інші форми міжнародних відносин.

Література: [3; 5 – 13; 17; 20; 24 – 26].

5. Плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами есе, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і

відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки навчальної дисципліни.

Перелік тем семінарських занять

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки

Тема 1. Сучасні підходи до визначення предмета політичної економії

1. Сучасна парадигма політичної економії. Новітні підходи до визначення предмета політичної економії.
2. Методи та функції політичної економії.
3. Політична економія та економічна політика.

Питання для дискусій

1. Як різні економічні школи тлумачать предмет політекономії?
2. Чому різні школи по-різному тлумачать предмет політичної економії?
3. Як впливають економічні закони на життя окремої людини і суспільства? Для чого потрібне їх вивчення?
4. На якому етапі розробки економічної політики держави можлива помилка? Чому?

Доповідь

Взаємозв'язок політичної економії і економічної політики держави в Україні та інших країнах світу.

Література: [1 – 3; 7; 8; 10 – 12; 14 ;16; 18; 24; 26].

Основні поняття та категорії

Парадигма сучасної політекономії, предмет політекономії, сучасні методи, економічна політика.

Тема 2. Сучасні моделі розвитку економічних систем

1. Сутність та структура економічної системи. Класифікація економічних систем за різними ознаками. Преваги та недоліки сучасної змішаної економіки.
2. Сучасні моделі змішаної економічної системи: німецька, американська, японська, інші.
3. Проблеми формування української моделі економічної системи.

Питання для дискусій

1. Яка економічна система існує в Україні?
2. Чим відрізняються поняття "економічна система" та "модель економічної системи"?
3. Чи можна збудувати таку ж модель економічної системи, як в США, Японії?

Доповідь

Проблеми і протиріччя становлення економічної системи в Україні.

Література: [2; 4; 5; 8; 9; 11; 14; 18; 20; 24; 27].

Основні поняття та категорії

Змішана економічна система суспільства, моделі економічної системи.

Тема 3. Реформування відносин власності

1. Власність як економічна категорія. Типи і форми власності.
2. Необхідність реформування власності в умовах переходу до ринку. Роздержавлення та приватизація: цілі, сутність, напрями, наслідки.
3. Проблеми реформування власності в Україні.

Питання для дискусій

1. Чим відрізняються і що спільного у поняттях "приватизація" та "роздержавлення"?
2. Чи існує зв'язок між формами власності і типами економічних систем?
3. Які переваги та недоліки мають приватизація та роздержавлення?

Есе

1. Порівняльний аналіз процесів приватизації в Україні та інших країнах світу.
2. Які переваги та недоліки мають різні засоби приватизації?

Література: [1; 5; 8 – 11; 14; 18; 20; 24; 27; 28].

Основні поняття та категорії

Власність, види та форми власності, напрями роздержавлення, засоби приватизації.

Тема 4. Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах

1. Економічні теорії про вартість товару: теорія трудової вартості, теорія "трьох факторів", теорія граничної корисності. Особливості дії закону вартості у сучасних умовах.

2. Види грошей. Особливості сучасних грошей. Функції грошей. Рівняння обміну Фішера. Закон грошового обігу. Особливості грошового обігу в Україні. Сучасна грошова система.

3. Інфляція, її особливості у сучасній економіці.

Питання для дискусій

1. Чому сучасні гроші загубили свою товарну сутність?
2. Чи може економіка назавжди уникнути інфляції?
3. Які особливості сучасних грошей?

Доповіді

1. Грошова система в Україні: особливості, тенденції розвитку.
2. Інфляція в Україні: сучасний стан та засоби подолання.

Література: [5; 7; 8; 10; 11; 16; 18; 20; 24; 27; 29].

Основні поняття та категорії

Нова якість грошей, сучасні функції грошей, сучасні гроші, грошова система.

Тема 5. Проблеми зайнятості та заробітної плати у сучасній економіці

1. Сучасні форми та системи заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Мінімальна заробітна плата та зв'язок із вартістю робочої сили.

2. Проблеми зайнятості та безробіття у сучасних умовах.

3. Особливості безробіття в Україні та інших країнах світу. Необхідність державного регулювання зайнятості.

Питання для дискусій

1. Якщо темпи зростання цін перевищують темпи зростання номінальної заробітної плати, чи може збільшуватися реальна заробітна плата?

2. Чи може бути така ситуація, що зарплата збільшується, коли вартість робочої сили зменшується?

3. Які позитивні та негативні наслідки має безробіття?

Література: [3; 8; 9; 16; 17; 19; 24].

Основні поняття та категорії

Заробітна плата, номінальна та реальна заробітна плата, мінімальна заробітна плата, безробіття.

Тема 6. Ринок та його інфраструктура

1. Сутність, види та функції сучасного ринку. Закон попиту та закон пропозиції. Ціна товару: сутність, види, фактори, що на неї впливають.
2. Необхідність, сутність, види та функції підприємництва.
3. Інфраструктура ринку та її складові. Фондові та товарні біржі, біржі праці, інші.

Питання для дискусій

1. Навіщо існує інфраструктура ринку?
2. Чим відрізняються підприємець від бізнесмена?
3. Чи повинна держава контролювати ціни? Чому?

Доповіді

1. Особливості функціонування товарних бірж в Україні.
2. Фондові біржі в Україні та інших країнах світу.

Література: [2; 3; 5 – 11; 16; 18; 9;20; 24; 27; 29].

Основні поняття та категорії

Інфраструктура ринку, фондові біржі, товарні біржі, біржі праці.

Тема 7. Процес накопичення капіталу

1. Діалектика зв'язку товару, грошей та капіталу. Сутність, види, форми капіталу.
2. Концентрація та централізація капіталу. Процес накопичення капіталу. Валові та чисті інвестиції.
3. Монополії та їх роль у сучасній економіці. Транснаціональні (ТНК) та багатонаціональні корпорації (МНК). Антимонопольне законодавство в світі та Україні.

Питання для дискусій

Чому повинні дорівнювати валові інвестиції для здійснення а) простого, б) звуженого, в) розширеного відтворення?

Доповідь

Транснаціональні корпорації в економіці України.

Література: [5 – 11; 19; 20; 24; 27; 29].

Основні поняття та категорії

Валові, чисті інвестиції, капітал, концентрація, централізація капіталу, транснаціональні та багатонаціональні корпорації.

Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 8. Промисловий капітал та закономірності його обороту

1. Підприємство: сутність, функції, види, роль у ринковій економіці. Сучасні види підприємств: приватні, акціонерні товариства, холдинги, інші.

2. Промисловий капітал, його кругообіг та обіг. Час обороту капіталу та показники обороту. Основний та оборотний капітал. Політика прискореної амортизації.

3. Проблеми функціонування промислового капіталу в країнах світу.

Питання для дискусій

1. Чи може співпадати кругообіг та обіг капіталу?

2. Чи мають втрати підприємця від морального зношування основного капіталу форму грошових витрат?

3. Які шляхи зменшення кругообігу та обороту капіталу? Чому підприємець зацікавлений у скороченні часу обороту капіталу?

Література: [2; 5; 7; 11; 19; 20; 22; 23; 27].

Основні поняття та категорії

Кругообіг капіталу, оборот капіталу, час обороту капіталу, основний капітал, оборотний капітал, амортизація, політика прискореної амортизації.

Тема 9. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку

1. Сучасні теорії витрат виробництва. Сучасна класифікація витрат. Види витрат виробництва та проблема їх зменшення.

2. Практична значущість різних видів витрат виробництва. Собівартість товару і його структура.

3. Види, сутність та функції прибутку. Норма прибутку. Фактори, які впливають на норму прибутку.

4. Практична значущість різних видів прибутку. Проблеми отримання прибутку.

Питання для дискусій

1. Навіщо підприємцю розраховувати граничні, середні, постійні, змінні та внутрішні витрати?

2. Як може нормальний прибуток підприємця входити до його витрат?

3. Що повинен робити підприємець у першу чергу: виплатити зарплату робітникам чи взяти собі нормальний прибуток?

Література: [5 – 9; 10; 20; 22 – 24; 27].

Основні поняття та категорії

Валові витрати, змінні витрати, постійні витрати, середні витрати, граничні витрати, собівартість товару, прибуток, нормальний прибуток, норма прибутку, середній прибуток.

Тема 10. Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку

1. Лихварський та позичковий капітал. Особливості руху позичкового капіталу у сучасній економіці.
2. Особливості кредитних відносин у сучасних умовах. Кредитні відносини в Україні.
3. Сучасні банки та їхній прибуток. Банки в Україні.

Питання для дискусій

Чому норма банківського прибутку розраховується як відношення прибутку тільки до авансованого власного капіталу?

Есе

Які позитивні та негативні наслідки існування різних видів кредиту?

Література: [5 – 8; 10; 11; 20; 24; 27].

Основні поняття та категорії

Лихварський капітал, позичковий капітал, позичковий процент, види кредиту, функції банків.

Тема 11. Торговий капітал та проблеми його функціонування в сучасній економіці

1. Купецький та торговий капітал. Сучасний торговий капітал.
2. Торговий прибуток та механізм його отримання. Чисті і додаткові витрати обігу.
3. Сучасні види та форми торгівлі в світі. Проблеми розвитку торгівлі в країнах світу.

Питання для дискусій

1. У промисловості чи в торгівлі підприємці отримують більший прибуток?
2. Які фактори впливають на вибір людини, куди вкладати капітал: у промисловість чи торгівлю?
3. Якщо чисті витрати обігу відшкодовуються за рахунок прибутку, зменшуючи його розмір, то чому вони з року в рік постійно зростають?

Доповіді

1. Реклама в сучасній торгівлі.
2. Сучасні форми торгівлі: досвід розвинених країн світу.

Література: [3; 5 – 11; 24; 25; 27].

Основні поняття та категорії

Торговий капітал, торговий прибуток, сучасні форми торгівлі.

Тема 12. Аграрні відносини та проблеми їх розвитку

1. Специфіка аграрних відносин на сучасному етапі розвитку науково-технічного прогресу.
2. Проблеми формування аграрних відносин в Україні. Рентні відносини. Ціна землі.
3. Необхідність і закономірність формування агропромислового комплексу.

Питання для дискусій

1. Які види ренти отримує власник землі, а які орендатор?
2. Чому формула ціни землі у чисельнику має ренту, а у знаменнику норма банківського проценту за депозитами?
3. Хто зацікавлений у збільшенні строку оренди землі, а хто – в скороченні строку?

Література: [3; 7 – 11; 20; 24; 27].

Основні поняття та категорії

Аграрні відносини, агропромисловий комплекс, рента, орендна плата, рентні відносини.

Тема 13. Роль та функції держави в сучасних умовах. Зміна ролі держави у сучасній економіці. Економічні функції держави

1. Сутність, цілі, важелі (інструментарії) та основні напрями регулювання економіки.
2. Проблеми регулювання економіки в Україні.

Питання для дискусій

1. Чи змінилася роль держави в економіці за останні 30 років у світі?
2. Які спільні риси та відмінності у ролі, яку відіграє держава в розвинутих країнах і в Україні?.

Література: [5; 7; 8; 10; 11; 15; 20; 24; 27].

Основні поняття та категорії

Економічні функції держави, інструменти та важелі державного регулювання економіки

Тема 14. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання

1. Процес виробництва та відтворення. Суспільне відтворення та його види: просте, розширене та звужене відтворення.
2. Умови реалізації суспільного продукту при простому і розширеному відтворенні.
3. Проблеми економічного зростання у сучасних країнах світу.

Питання для дискусій

1. Чому таким важливим є проблема реалізації продукту при суспільному відтворенні?
2. Економічне зростання здійснюється на фазі пожвавлення чи піднесення?

Доповідь

Інтенсивний тип економічного зростання та його реалізація у розвинутих країнах.

Література: [5; 7 – 10; 13; 15; 17; 20; 24; 27].

Основні категорії та поняття: суспільне відтворення, умови відтворення та реалізації при простому та розширеному відтворенні.

Тема 15. Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства

1. Особливості сучасного етапу розвитку світового господарства. Міжнародна економічна інтеграція. Головні інтеграційні угруповання світу та Україна.

2. Міжнародна торгівля на початку XXI століття, її роль, форми та тенденції. Сутність і форми міжнародного руху капіталів, його масштаби, динаміка, особливості, наслідки.

3. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Етапи розвитку світової валютної системи. Особливості сучасного етапу розвитку валютної системи.

4. Міграція робочої сили у сучасному світі. Науково-технічне співробітництво, спільне спорудження об'єктів, інші форми міжнародних відносин.

Питання для дискусій

1. Які позитивні та негативні наслідки міжнародної економічної інтеграції?

2. Для яких країн краще підходить вільна торгівля, а для яких – протекціоністська політика в торгівлі?

3. Для яких суб'єктів господарювання вигідним є збільшення курсу національної валюти, а для кого більш вигідним є його зменшення?

Доповіді

1. Україна та її участь у світовій торгівлі.

2. Проблема залучення іноземного капіталу в економіку України.

Література: [6 – 8; 10 – 13; 15; 17; 18; 24; 25].

Основні поняття та категорії

Світовий ринок, економічна інтеграція. міжнародний ринок, міжнародна торгівля, вивіз капіталу, валютна система, валютний курс, міграція робочої сили.

6. Курсова робота

Курсова робота припускає наявність таких елементів наукового дослідження: практичної значущості; комплексного підходу до вирішення завдань дослідження; теоретичного використання передової сучасної методології і наукових розробок; елементів творчості.

Практична значущість курсової роботи полягає в обґрунтуванні реальності її результатів для потреб розвитку політичної економії і практики господарювання.

Застосування сучасної методології полягає в тому, що при виконанні роботи студент повинен використовувати новітні розробки, застосовувати новітні методи досліджень, користуватися новітніми економічними виданнями.

Виконання курсової роботи включає етапи:
вибір теми роботи;
підбір та ознайомлення з літературою за темою дослідження;
складання плану роботи та узгодження його з керівником;
збір, обробка, аналіз, узагальнення як теоретичного, так і фактичного матеріалу;
написання та оформлення курсової роботи;
перевірка роботи керівником та отримання студентом рецензії на курсову роботу;
переробка роботи згідно з отриманими зауваженнями;
захист курсової роботи.

Основні вимоги до виконання та оформлення курсової роботи

Зміст теоретичної частини курсової роботи повинен відбивати сучасний рівень аналізу економічних процесів.

Складові теоретичної частини курсової роботи: титульний аркуш, зміст, вступ, виклад основного матеріалу теми, висновки, список використаної літератури, словник економічних понять та термінів.

Вступ повинен бути стислим (не більше 2 сторінок). У ньому треба обґрунтувати вибір теми, її актуальність, теоретичне та практичне значення, розкрити мету, основні завдання, об'єкт та предмет дослідження. Слід визначити, які питання залишаються дискусійними, які вчені займаються дослідженням цих проблем, ступінь розробки їх в економічній літературі.

При викладанні основного матеріалу (2 – 3 розділу обсягом 20 – 25 сторінок) необхідно висвітлити ключові питання теми та пов'язати їх між собою. Один – два розділи мають теоретичний характер. У них треба:

розглянути сутність економічних законів, базових економічних категорій та питань, пов'язаних з темою;

провести порівняльний аналіз існуючих точок зору, шкіл, течій та напрямів з теми, що вивчається;

теоретично і практично обґрунтувати своє відношення до теми, що вивчається;

показати взаємозв'язки і розвиток економічних процесів та явищ за обраною темою;

зробити висновки та теоретичні узагальнення.

Наступний розділ пов'язує теоретичний матеріал з практикою господарювання в Україні та інших країнах. Тут проводиться **аналіз** відповідних явищ протягом останнього десятиріччя **у динаміці**,

розглядаються існуючі **проблеми** та висуваються **шляхи подолання** труднощів та вирішення протиріч.

У цьому розділі треба звернути увагу на такі моменти:

ґрунтовно і послідовно навести статистичний матеріал по Україні та по іншим країнам світу, проаналізувати, надати їм економічні коментарі, провести порівняльну характеристику;

обов'язковою є наявність та аналіз **статистичної інформації**, поданої в таблицях, схемах, діаграмах, графіках **за останні п'ять років у динаміці**, усі цитати, діаграми, таблиці, цифри, схеми, малюнки, графіки повинні мати назву та посилання на першоджерела. Даючи посилання, треба поставити квадратні дужки, у яких спочатку вказати порядковий номер літературного джерела у списку використаної літератури, з якого взята інформація, а потім номер сторінки в літературному джерелі, на яку робиться посилання. Це має такий вигляд: [2, с. 65]; таблиці, графіки треба нумерувати, давати їм назву, а потім у квадратних дужках указувати номер джерела зі списку літератури і номер сторінки.

Висновки до курсової роботи (1 – 2 сторінки) – це узагальнений підсумок автора за усіма базовими питаннями теми. Висновки повинні бути стислими та зрозумілими.

Необхідно звернути увагу на охайне оформлення роботи.

До списку літератури треба включати ті джерела, які були використані в ході написання роботи (не менше 15 джерел).

Словник економічних термінів та понять складається з назв і визначень базових економічних законів, категорій і термінів, які було використано в роботі. Вони подаються в алфавітному порядку без нумерації.

Обсяг роботи: 25 – 30 сторінок формату А4, шрифт – 14, множитель – 1,3, поля: верхнє та нижнє поля – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм.

Текст роботи викладається на одній сторінці стандартного аркуша. Номер сторінки ставиться внизу по центру кожної сторінки. Перша сторінка – це титульний лист (без нумерації). Друга сторінка – план курсової роботи – "Зміст". Тільки з третьої сторінки починається нумерація та викладання тексту роботи. Зверху пишуть "Вступ", потім з абзацу – текст вступу. Увесь текст роботи повинен бути розподілений на розділи згідно зі змістом (слово "розділ" писати не треба).

На захисті курсової роботи студент повинен показати вільне володіння матеріалом, спроможність самостійно працювати зі статистичними матеріалами та теоретичними виданнями та робити висновки.

6.1. Тематика курсових робіт

1. Основні напрями сучасної політичної економії.
2. Місце і роль НТП і НТР у сучасній економіці.
3. Власність в умовах переходу до ринку.
4. Форми господарювання в ринковій економіці.
5. Проблеми приватної власності в умовах переходу до ринку.
6. Державна власність у ринкових умовах.
7. Сучасні економічні системи суспільного розвитку.
8. Внутрішні рушійні сили розвитку економічної системи.
9. Ринок і проблеми його становлення в країнах світу.
10. Встановлення цін у ринковій економіці.
11. Походження грошей та їх сучасні види.
12. Соціально-економічні проблеми інфляції.
13. Ринок робочої сили в Україні (інша країна) й тенденції його розвитку.
14. Тенденції розвитку ринку праці в країнах світу.
15. Проблеми заробітної плати в країнах з перехідною економікою.
16. Сучасні форми і системи заробітної плати.
17. Рівень життя: стан і проблеми в Україні (інша країна світу).
18. Кругообіг і оборот капіталу в умовах НТР.
19. Витрати виробництва та шляхи їх зменшення.
20. Теоретичні і практичні проблеми прибутку в ринковій економіці.
21. Банківська система України (іншої країни) і шляхи її розвитку.
22. Ринок капіталу та його інфраструктура.
23. Товарні біржі та їх роль у розвитку ринкових відносин.
24. Сучасні фондові біржі в ринковій економіці.
25. Кредитні відносини в сучасній економіці.
26. Проблеми монополізації у сучасному світі.
27. Аграрні відносини в сучасній Україні (іншої країни).
28. Рента та проблеми реформування аграрних відносин в умовах переходу до ринку.
29. Циклічність світового економічного розвитку на сучасному етапі.
30. Економічне зростання та його типи.
31. Економічна політика держави в період ринкових перетворень.
32. Світова валютна система та етапи її розвитку.
33. Міжнародні валютно-фінансові відносини.
34. Міжнародний валютний ринок та його інфраструктура.
35. Міжнародна економічна інтеграція та Європейське співтовариство.

36. Світовий ринок та його сучасна структура.
37. Міжнародний ринок капіталів: проблеми сучасного розвитку.
38. Світова торгівля та її структура.
39. Економічні проблеми глобалізації.
40. Моделі становлення ринкової економіки.
41. Сутність та основні напрями процесу роздержавлення.
42. Приватизація та її форми.
43. Торговий капітал та проблеми його сучасного розвитку.
44. Підприємство і підприємництво.
45. Доходи населення та їх регулювання.

7. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, статистичними довідниками.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять рекомендованої літератури.
4. Підготовка до семінарських занять, дискусій, роботи в малих групах, тестування.
5. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань за запитаннями для само діагностики розв'язання задач.

Перелік питань для самостійного опрацювання

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки

Тема 2. Сучасні моделі розвитку економічних систем

1. Проблеми становлення української моделі змішаної економіки.
2. Рушійні сили розвитку економічних систем.

Література: [1; 4; 8; 11; 14; 20; 21; 24].

Тема 3. Реформування відносин власності

1. Проблеми роздержавлення та приватизації в різних країнах світу.
2. Організаційні форми підприємств, які виникають на основі різних форм власності.

Література: [5; 9 – 12; 20; 24; 27; 28].

Тема 4. Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах

1. Протиріччя сучасного товарного виробництва.
2. Особливості дії закону вартості у сучасних умовах.
3. Грошові агрегати.

Література: [5; 8; 10 – 12; 16; 18; 24].

Тема 7. Процес накопичення капіталу. Монополії

1. Формула руху капіталу та її модифікації для різних видів капіталу.
2. Монополії у сучасному світі.

Література: [5 – 7; 10; 20; 27; 29].

Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 8. Промисловий капітал та закономірності його обороту

1. Напрями зменшення часу обороту капіталу
2. Політика прискореної амортизації та оновлення основного капіталу.
3. Умови існування та види підприємництва в ринковій економіці.

Література: [5; 7 – 11; 20; 22; 23; 27].

Тема 10. Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку

1. Банківські операції та прибуток.
2. Переваги та недоліки різних видів кредиту.

Література: [1; 5 – 8; 10; 12; 20; 24 27].

Тема 12. Аграрні відносини та проблеми їх розвитку

1. Специфіка ціноутворення у сільському господарстві.
2. Розвиток аграрних відносин в Україні.

Література: [3; 5; 7 – 12; 20; 24; 27].

Тема 13. Роль та функції держави в сучасних умовах

1. Держава та механізм господарювання в Україні.
2. Необхідність та основні причини втручання держави в економіку.
3. Концепції державного регулювання економіки.

Література: [3; 5 – 12; 15; 20; 24; 27].

Тема 14. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання

1. Сучасна динаміка показників розвитку економіки. Валовий внутрішній продукт (ВВП); чистий внутрішній продукт (ЧВП); національний дохід (НД).

2. Економічне зростання: сутність, види, типи, чинники, показники. Стан економічного розвитку в Україні та інших країнах світу.

Література: [2; 5; 7; 8; 10; 12; 13; 18; 20; 24; 27].

Тема 15. Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства

1. Протекціонізм та вільна торгівля.
2. Проблеми конвертованості валюти в Україні.
3. Особливості сучасного етапу світової торгівлі.

Література: [1; 5; 6; 8 – 13; 15; 17; 20; 24].

8. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки

Тема 1. Сучасні підходи до визначення предмета політичної економії

1. Назвіть методи політекономії, які найчастіше використовуються при вивченні економічних явищ.
2. Дайте характеристику економічних законів. Чим вони відрізняються від законів природних та точних наук?
3. Чим відрізняються позитивна і нормативна політекономія?
4. У чому є нова парадигма політичної економії?

Тема 2. Сучасні моделі розвитку економічних систем

1. До якого типу належить економічна система України?
2. Назвіть позитивні і негативні риси традиційної, командної, ринкової економіки. Які країни належать до цих типів економічних систем?
3. Які риси містить змішана економіка? У яких країнах вона існує?
4. Що таке конкуренція? Які види конкурентної боротьби вам відомі? Якими методами вона здійснюється?

5. Які існують моделі економічних систем, чим вони обумовлені?
6. Яку модель економічної системи формує Україна?

Тема 3. Реформування відносин власності

1. У яких організаційно-економічних формах реалізується приватна власність? Наведіть приклади.
2. Чи є необхідною державна власність у ринковій економіці?
3. Чим різняться поняття: використання, володіння, розпорядження?
4. Назвіть переваги та недоліки приватної, державної та колективної власності.
5. Перерахуйте напрями роздержавлення.
6. Які існують засоби приватизації?

Тема 4. Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах

1. Як визначається вартість товару з точки зору різних економічних концепцій?
2. Назвіть функції грошей, наведіть приклади, коли вони виконують кожен з них.
3. Які види грошей вам відомі? Які гроші знаходяться в обігу в Україні, в інших державах?
4. Коли виникає інфляція, які засоби боротьби з нею ви знаєте?
5. Яку структуру має сучасна грошова система?
6. У чому полягає закон грошового обігу? Що відбувається, коли він порушується?

Тема 5. Проблеми зайнятості та заробітної плати у сучасній економіці

1. У чому сутність та причини безробіття?
2. У чому різниця між номінальною і реальною зарплатою?
3. Дайте характеристику основним системам заробітної плати.
4. Чому у теперішній час погодинна заробітна плата використовується ширше ніж відрядна?
5. Як обчислюється почасова та відрядна заробітна плата?
6. Який взаємозв'язок існує між продуктивністю праці та заробітною платою? Як вимірюється продуктивність праці?

Тема 6. Ринок та його інфраструктура

1. За якими ознаками класифікуються ринки?
2. Що таке інфраструктура ринку?
3. Які операції виконуються на фондових і товарних біржах?

Тема 7. Процес накопичення капіталу. Монополії

1. Що таке накопичення капіталу, фонд накопичення?
2. Про що свідчить розмір валових та чистих інвестицій?
3. Чим розрізняється концентрація та централізація капіталу?

Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 8. Промисловий капітал та закономірності його обороту

1. Скільки кругообігів включає оборот капіталу?
2. Як переносить свою вартість оборотний капітал на вироблену продукцію? Які чинники виробництва до нього відносяться?
3. Що таке амортизація? У чому різниця між прискореною і пропорційною амортизацією?

Тема 9. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку

1. Що таке нормальний прибуток підприємця?
2. Яку структуру має собівартість товару?
3. Наведіть приклади постійних і змінних витрат, за якими ознаками вони різняться?
4. Як розрахувати прибуток? У чому різниця між економічним і бухгалтерським прибутком?

Тема 10. Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку

1. Що таке позичковий відсоток, які чинники впливають на його розмір?
2. Як визначити банківський прибуток? Норму прибутку?
3. Чим відрізняються функції центрального і комерційних банків?

Тема 11. Торговий капітал та проблеми його функціонування в сучасній економіці.

1. Чим відрізняється купецький капітал від торгового?
2. Як відшкодовуються додаткові та чисті витрати обігу?
3. Який прибуток одержить торговий підприємець, який вклад однаковий за розміром капітал з промисловцем?

Тема 12. Аграрні відносини та проблеми їх розвитку

1. Якими причинами обумовлені особливості сільсько-господарського виробництва?
2. Чим відрізняється орендна плата від земельної ренти?
3. У чому полягає різниця між формуванням вартості та ціни на сільськогосподарську продукцію та формуванням вартості та ціни на продукцію промисловості?

4. На яких ділянках землі створюється диференційна рента I роду і хто її привласнює?

5. Які умови спричиняють диференційну ренту II роду і хто її привласнює?

Тема 13. Роль та функції держави в сучасних умовах

1. Які основні причини державного втручання в економічний розвиток суспільства?

2. Які існують важелі (інструментарії) для державного регулювання?

3. Які основні економічні функції держави?

4. Чи існують межі державного регулювання економіки? Якщо існують, то чим вони визначаються?

Тема 14. Сучасні проблеми суспільного відтворення та економічного зростання

1. Що є джерелами розширеного відтворення? Чим відрізняються просте, розширене та звужене відтворення?

2. Які умови реалізації суспільного продукту при простому та розширеному відтворенні?

3. Чи є різниця між економічним зростанням та економічним розвитком?

4. Які існують типи економічного зростання? Які існують показники економічного зростання?

Тема 15. Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства

1. Які існують форми міжнародної інтеграції?

2. Чим відрізняються прямі та портфельні інвестиції?

3. Що таке міжнародна валютна система, які етапи її розвитку?

4. Як визначається валютний курс?

9. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, контрольних робіт, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: (індивідуальні (запитання – відповідь);

групові (розгляд типових прикладів, ситуацій);

- б) за засвоєнням практичного матеріалу:
консультації індивідуальні та групові;
- в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу;
- г) індивідуальне здавання виконаних робіт.

10. Методики активізації процесу навчання

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, ділові ігри, презентації.

Проблемні лекції – при читанні лекції студентам даються проблемні питання для самостійного розміркування, на які вони можуть відповісти в процесі лекції. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді (теми 1 – 15).

Робота в малих групах – використовуються з метою активації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкуванні (теми 2, 3, 6).

Семінари-дискусії (круглий стіл) – передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів (тема 1,13, 15).

"Мозкові атаки" – це метод розв'язання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Суть його полягає в тому, щоб висловити якнайбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію (тема 9).

Кейс-метод (метод аналізу конкретних ситуацій) – дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу (тема 15).

Рольові та ділові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій (тема 4, 10).

Дидактичні ігри – метод імітації (наслідування, відображення) прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що вже вироблені або виробляються самими учасниками, який реалізується через самостійне вирішення студентами поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли він змушений самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки в уже засвоєному матеріалі (тема 6).

Використання навчальних технологій для активізації процесу навчання

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми розвитку ринкової економіки

Тема 2. Сучасні моделі розвитку економічних систем

Ситуаційна гра: засідання Верховної Ради на тему: "Яку модель економічної системи будувати в Україні" на основі обговорення переваг та недоліків кожного типу економічних систем.

Тема 3. Реформування відносин власності

Робота в групах: обговорення переваг та недоліків приватної, колективної та державної власності.

Робота в групах: переваги та недоліки різних засобів приватизації.

Тема 4. Діалектика взаємозв'язку товару та грошей у сучасних умовах

Проведення економічної гри "Гранична корисність".

Вирішення задач на визначення кількості грошей, необхідних для обігу та визначення зміни кількості грошової маси залежно від змін обсягів випуску продукції, цін та швидкості обігу грошей.

Проведення економічної гри "Яблуневий аукціон".

Тема 5. Проблеми зайнятості та заробітної плати у сучасній економіці

Вирішення задач на визначення реальної заробітної плати і рівня безробіття.

Тема 6. Ринок та його інфраструктура

Рольова гра: "Віджети та бластери".

Робота в групах з картками на нецінові фактори попиту та пропозиції.

Тема 7. Процес накопичення капіталу. Монополії

Вирішення задач на накопичення капіталу в умовах зростання органічної побудови капіталу.

Змістовний модуль 2. Галузеві та світові особливості руху капіталу

Тема 8. Промисловий капітал та закономірності його обороту

Вирішення задач на визначення збитків від морального зношування основного капіталу, річної норми та маси амортизації.

Вправа щодо визначення розміру основного та оборотного капіталу.

Тема 9. Сучасні теорії витрат виробництва та прибутку

Вирішення задач на визначення розміру внутрішніх та зовнішніх витрат та бухгалтерського і економічного прибутку.

"Мозкова атака": "Коли збитковому підприємству треба продовжувати діяльність і коли треба ліквідуватися?".

Тема 10. Особливості руху позичкового капіталу в умовах сучасного ринку

Економічна гра "Вкладаємо гроші у майбутнє України".

Тема 15. Особливості міжнародних економічних відносин на сучасному етапі розвитку світового господарства

Обговорення проблемного питання: "Які переваги та недоліки може мати для України вступ до митного союзу?"

Проблемна ситуація (кейс-метод): "Митні обмеження".

11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські заняття, а також самостійну роботу і виконання курсової роботи.

Контрольні заходи охоплюють поточний і підсумковий контроль.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться у таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
2. Виконання курсової роботи.
3. Проведення поточного модульного контролю.
4. Проведення підсумкового письмового іспиту.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни безпосередньо на семінарах; відвідування занять;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання.

Оцінювання студента під час семінарських занять проводиться за 12-бальною шкалою за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою;
- уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні задач;
- логіка, структура, стиль викладання матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Проведення поточно-модульного контролю здійснюється за двома складовими: практичний модульний контроль і лекційний (теоретичний) модульний контроль. Оцінка за практичну складову виставляється за результатами оцінювання знань студентів під час семінарських занять, результатів проведення тестових та практичних самостійних завдань.

Лекційний контроль здійснюється у письмовій формі за відповідними білетами.

Оцінювання курсової роботи проводиться за 12-бальною шкалою за такими критеріями:

- самостійність, повнота і глибина дослідження;
- знання проблем, пов'язаних з темою дослідження, вільне володіння економічними законами та економічними категоріями, методами економічного дослідження;
- вміння самостійно й творчо мислити;
- знаходити, обробляти, аналізувати фактичний матеріал;
- пов'язувати теоретичний матеріал з проблемами розвитку України;
- робити теоретичні та практичні висновки;

Оцінювання результатів іспиту проводиться за 12 бальною системою.

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни включає п'ять завдань практичної спрямованості різного рівня складності, а саме: одне стереотипне завдання, два діагностичних та два евристичних завдання.

Кожне завдання передбачає володіння студентом у визначеному ступені практичними, теоретичними, аналітичними та науковими компетентностями.

У межах володіння відповідними компетентностями кожне завдання оцінюється певною сумою балів, відповідно до рівня їх складності, сумарна кількість яких складає 12 балів відповідно кваліфікаційними вимогами до спеціалістів усіх спеціальностей.

Завдання 1 (стереотипне) – 1,5 бали.

Студент показав отримані теоретичні знання з визначеної теми, може їх використати при вирішенні практичних завдань:

0,6 – методично правильний розрахунок показників, а саме надано рішення задачі, показано хід рішення, надані формули всіх показників;

0,6 – показано знання основних економічних категорій; наведено визначення показників та категорій, які використано при рішенні задач;

0,2 – арифметично правильний розрахунок економічних показників;

0,1 – охайність виконання завдання.

Завдання 2 (діагностичне) – 2,0 бали.

Студент показав отримані теоретичні знання з визначеної теми, може їх використати при вирішенні практичних завдань. Показав здібності аналізу економічних процесів та може робити висновки як теоретичного, так і практичного характеру.

0,6 – методично правильний розрахунок показників, а саме надано рішення задачі, показано хід рішення, надані формули всіх показників;

0,6 – показано знання та розуміння основних економічних понять, категорій та законів, наведено визначення показників та категорій, які використано при рішенні задач;

0,2 – арифметично правильний розрахунок економічних показників;

0,5 – обґрунтовані висновки щодо процесів, які аналізуються;

0,1 – охайність виконання завдання.

Завдання 3 (діагностичне) – 2,5 бали.

Студент показав отримані теоретичні знання з визначеної теми, може їх використати при вирішенні практичних завдань. Показав здібності аналізу економічних процесів та може робити висновки як теоретичного, так і практичного характеру. Робить узагальнення та може їх обґрунтувати.

0,8 – методично правильний розрахунок показників, а саме надано рішення задачі, показано хід рішення, надані формули всіх показників;

0,8 – показано знання та розуміння основних економічних понять, категорій та законів, вміння їх використати; наведено визначення показників та категорій, які використано при рішенні задач;

0,2 – арифметично правильний розрахунок економічних показників;
0,6 – обґрунтовані висновки щодо процесів, які аналізуються;
0,1 – охайність виконання завдання.

Завдання 4 (евристичне) – 2,7 бали.

Студент показав отримані теоретичні знання з визначеної теми, а також аналітичні компетентності: здібності до аналізу економічних процесів і висновків як теоретичного, так і практичного характеру. Студент може робити узагальнення з їх обґрунтуванням, може пристосувати теоретичні положення до практичних проблем сучасності

0,8 – відповідь на завдання повна, правильна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення;

0,9 – зв'язок теоретичного матеріалу з проблемами України;

0,9 – обґрунтовані висновки щодо процесів, які аналізуються;

0,1 – охайність виконання завдання.

Завдання 5 (евристичне) – 3,3 бали.

Студент володіє теоретичними та практичними навичками аналізу та узагальнення економічних процесів, може пов'язувати теоретичні положення з практичними проблемами сучасності, визначати напрями вдосконалення процесів та вирішення проблем.

0,9 – методично правильний розрахунок показників, а саме: надано рішення задачі, показано хід рішення, надані формули всіх показників;

0,9 – показано знання та розуміння основних економічних понять, категорій та законів, вміння їх використати; наведено визначення показників та категорій, які використано при рішенні задач;

0,4 – арифметично правильний розрахунок економічних показників;

0,5 – обґрунтовані висновки щодо процесів, які аналізуються;

0,5 – показано практичну значущість процесів, які аналізуються для суб'єктів господарювання в умовах ринкових перетворень;

0,1 – охайність виконання завдання.

Для підведення підсумків вивчення навчальної дисципліни виставляється загальна оцінка, яка враховує оцінки за кожним видом контролю: дві оцінки поточно-модульного контролю за роботу протягом семестру (з коефіцієнтом 0,4) та оцінка за результати іспиту (з коефіцієнтом 0,6).

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 4)

Переведення показників успішності студентів у систему оцінювання ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай успішно досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	Відмінне виконання	A	12 – 11	Відмінно
25	Вище середнього рівня	B	10	
30	Взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	C	9 – 7	Добре
25	Непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	6	Задовільно
10	Виконання задовольняє мінімальні критерії	E	5 – 4	
-	Потрібне повторне перекладення	FX	3	Незадовільно
-	Повторне вивчення дисципліни	F	2 – 1	

Зразок екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет

Навчальна дисципліна "Спецкурс "Політична економія""

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №2

Завдання 1. Як зміниться середній рівень цін у країні, якщо грошова маса збільшиться на 20 %, швидкість обігу грошової одиниці уповільниться з 4 до 3, а кількість товарів і послуг у країні збільшиться на 30 %?

Завдання 2. Якою буде залишкова вартість обладнання вартістю 380 000 грн, який має термін експлуатації 20 років, через 14 років його використання?

Завдання 3. Підприємство в Україні має вартість 990 тис. грн. Курс української гривні щодо до євро 1: 11. Курс гривні зменшився на 20 %.

Як зміна курсу гривні вплине на експорт та імпорт капіталу в Україні?

Доведіть це розрахунками.

Завдання 4. Які види ренти може отримувати власник землі і які орендатор?

Завдання 5. Три фермера вклали в свої земельні ділянки однаковий капітал, а саме – 300 тис. грн. Перший фермер отримав із своєї ділянки врожай кукурудзи в 30 т, другий фермер – 20 т кукурудзи, третій – 15 т. Середня норма прибутку 20 %. Норма банківського процента за депозитами – 20 %, за кредитами – 25 %, розмір абсолютної ренти – 800 гривень.

А. Який розмір ренти отримає кожний із фермерів? Який це вид ренти, яка причина її існування, хто її привласнює?

Б. За якою ціною може продати свої ділянки кожний з трьох фермерів?

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії. Протокол № ____ від ____
____ 2013 р.

Завідуючий кафедри _____
Екзаменатор _____

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія : підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Попов. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2007. – 720 с.

2. Горбенко Н. Є. Політична економія : навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. / Н. Є. Горбенко, М. Й. Дмитренко, І. Ю. Кочума ; Національний банк України ; Університет банківської справи. – К. : УБС НБУ, 2009. – 408 с.

3. Заблудський Б. Ф. Національна економіка : підручник / Б. Ф. Заблудський. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 582 с.

4. Леоненко П. М. Сучасні економічні системи : навч. посібн. / П. М. Леоненко, О. І. Черепніна. – К. : Знання, 2006. – 430 с.

5. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посібн. / С. В. Мочерний, – 4-те вид. – К. : Академія, 2009. – 639 с.

6. Національна стратегія розвитку "Україна–2015". – К. : Громадсько-політичне об'єднання "Український форум", 2008. – 53 с.

7. Політична економія (текст) : навч. посібн. / за заг. ред. О. С. Степури ; Ін-т підприємництва за сучасних технологій. – К. : Кондор, 2008. – 405 с.

8. Політична економія (текст) : навч. посібн. / за ред. Г. І. Башнянина і Є. С. Шевчука. – 4-те вид., перероб. і випр. – Львів : Магнолія, 2006, 2010. – 306 с.

9. Політична економія (текст) : навч. посібн. / К. Т. Кривенко, В. С. Савчук, О. О. Бєляєв та ін. ; за ред. К. Т. Кривенко ; Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2009. – 508 с.

10. Політична економія : підручник / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський та ін. – К. : Алерта, 2008. – 486 с.

11. Політична економія (текст) : підручник для студентів вищ. навч. закл. / за ред. Ю. В. Ніколаєнка ; Акад. муніципального упр. – К. : ЦУЛ, 2009. – 631 с.

12.2. Додаткова

12. Бережная Н. И. Политическая экономия в структурно-логических схемах / Н. И. Бережная. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2008. – 288 с.

18. Економічна теорія (текст) : навч. посібн. / А. П. Бурляй, А. М. Андрющенко, Г. І. Серєда та ін. – К. : ЦУМ, 2009. – 517 с.

13. Будкін В. І. Особливості бюджетної політики пострадянських держав / В. І. Будкін // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 2.

14. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.

15. Григорян Г. М. Место государства в современной рыночной экономике / Г. М. Григорян // Бизнес-Информ. – 2009. – № 1(11). – С. 27–29.

16. Гриценко А. А. Развитие форм обмена, стоимости и денег / А. А. Гриценко. – К. : Основа, 2005. – 192 с.

17. Довбняк Т. Ф. Циклічність української економіки в 2000 – 2008 роках / Т. Ф. Довбняк // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 65–72.

24. Політична економія (текст) : навч. посібн. / за ред. Г. І. Башнянина і Є. С. Шевчука. – 5-те вид. – Львів : Новий Світ–2000, 2007. – 479 с.

19. Кубах Т. Г. Сутність ринку капіталу як економічної категорії / Т. Г. Кубах // Економіка і регіон". – 2008. – № 4(19). – С. 209–212.

20. Курс экономической теории : учебник для вузов / под общ. ред. М. Н. Чепурина, Е. А. Киселевой ; МГИМО(У) МИД России. – 6-е изд., доп. и перераб. – Киров : АСА, 2007. – 847 с.

21. Липов В. В. От архаики к постэкономике. Эволюция форм хозяйствования и развитие экономической теории : монография / В. В. Липов. – Х. : ИД "ИНЖЕК", 2008. – 280 с.

22. Маевский В. Воспроизводство основного капитала и экономическая теория / В. Маевский // Вопросы экономики. – 2010. – № 1.

23. Орлов А. Об экономической сущности амортизации / А. Орлов // Вопросы экономики. – 2010. – № 3.
25. Стрішенець О. М. Товарне виробництво і торгівля в Україні (друга половина XVII – кінець XVIII ст.) : монографія / О. М. Стрішенець. – Чернівці : Місто, 2009. – 304 с.
26. Чухно А. А. Предмет економічної теорії / А. А. Чухно // Економічна теорія. – 2009. – № 2. – С. 5–15.
27. Экономическая теория (Политическая экономия) : учебн. пособ. / Л. И. Дмитриченко, Л. А. Дмитриченко, А. Н. Химченко. – Донецк : Каштан, 2009. – 296 с.
28. Юій С. І. Еволюція власності в умовах становлення ринкових структур // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2(14). – С. 3–4.
18. Яцков В. С. Труд и капитал: их взаимовлияние и роль в преодолении экономического кризиса в Украине в современных условиях глобализации / В. С. Яцков // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 1(15). – С. 193–195.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	6
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	7
4. Плани лекцій	11
5. Плани семінарських занять	14
6. Курсова робота	23
6.1. Тематика курсових робіт	26
7. Самостійна робота студентів	27
8. Контрольні запитання для самодіагностики	29
9. Індивідуально-консультативна робота	32
10. Методики активізації процесу навчання	33
11. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	35
12. Рекомендована література	40
12.1. Основна	40
12.2. Додаткова	41

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ"
(СПЕЦКУРС)**

**для студентів напряму підготовки
6.030501 "Економічна теорія"
денної форми навчання**

Укладач **Бережна Надія Іванівна**

Відповідальний за випуск **Попов О. Є.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2013 р. Поз. № 163.

Підп. до друку

Формат 60x90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,75. Обл.-вид. арк. 3,44. Тираж

прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

Дк № 481 від 13.06.2001 р.